

Д.ДАНИЛЮК. ІСТОРИЧНА НАУКА НА ЗАКАРПАТТІ (Кінець XVIII – перша половина XX ст.).- Ужгород, 1999.

ЛУКА КАЛЬВІ,

*Д-Р, ПРОФЕСОР УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ УНІВЕРСИТЕТУ КА'ФОСКАРІ, ВЕНЕЦІЯ, ІТАЛІЯ
АКАДЕМІК МІЖНАРОДНОЇ СЛОВ'ЯНСЬКОЇ АКАДЕМІЇ*

Хоча Центрально-Східна Європа залишається для багатьох західних дослідників ще «Терра incognita», вже давно явно, що найцентральніша частина Європи – Закарпаття – це типовий зразок лабораторії для дослідження і спостереження народження, відродження і навіть виродження народних, національних та націоналістичних феноменів для Європи в цілому. Не здивує тоді факт, що про Закарпаття – землю відносно маленьку за численністю населення та кількістю квадратних кілометрів, без будь-якої державної спадщини – написано значно більше книжок, ніж про інші, сусідні країни з уже консолідованою державною спадщиною.

Нова книжка відомого ужгородського історика, професора Дмитра Данилюка, представляє велике зацікавлення не лише для істориків, а й взагалі для істориків культури цієї маленької – але ніяк не малозначної – частини сучасної України та всіх інших держав, які мають з батьківщиною Тараса Шевченка спільні кордони. Не зважаючи на нову, хоча і стару, моду, типову для новонароджених державних явищ таких як, наприклад, Україна чи Словаччина, яка вимагає написання і переписання історії в сучасно «націоналістичному» забарвленні, з уживанням старих стилемів, взятих зі старої радянської спадщини і перелицьованих на нові лозунги, запозичені у крайніх стереотипів галицьких або київських неонаціоналістів – часто старих представників режиму, в свою чергу, гарненько перелицьованих на «нових людей» – автор намагається оцінити якомога об'єктивніше історіографічну спадщину Закарпаття.

Варто буде на самому початку помітити, що ця книжка в жодному разі не буде задовільною для інших «крайніх» націоналістів, або, краще, мікронаціоналістів, які бачать в Закарпатті лише особливий феномен, зовсім не пов'язаний з загальним розвитком історії в землях сучасної України. Відразу помітимо, що, хоча написана з т. зв. «українофільських» позицій книжка проф. Д.Данилюка є, як і подібні, но не численні праці інших дослідників Сходу чи Заходу величезним вступом до проблематики розвитку історії як дисципліни в закарпатському ареалі, придатна для дальших досліджень та для почат-

ку ґрунтового аналізу історичних феноменів в цьому регіоні.

У пропонованій книжці аналізуються і твори, і автори, і найважливіші напрями історичних або історіографічних праць, написаних на Закарпатті від перших споминів в покрайніх записках різних монастирів до кінця Другої світової війни. Значне місце в обробці проблематики автор присвятив творам М.Андрелли та А.Бачинського, які, якщо не мають нічого спільного з історичною наукою в сучасному розумінні терміна, були, і є і тепер підставними першоджерелами для дослідження старої історії сучасного Закарпаття. Те ж саме можна б було сказати про сторінки, присвячені І.Пастелію та Д. Бабілі.

Справжній аналіз розвитку історичної науки на Закарпатті починається – принаймні з нашої точки зору – з творів І.Базилевича, Геродога Закарпаття, зупиняючись потім на творах Ю.Гуци-Венеліна, І.Орлая, М.Лучкая. Ці сторінки, як і решта книжки, мають величезні бібліографічні основи і, на нашу думку, є найкращою частиною книжки.

Дальше в книзі розглядається творчість О.Духновича, трохи «романтично» – в західноєвропейському розумінні слова – названого «будителем». На жаль, спроба піднести Духновича, великого поета, етнографа і педагога, на престіл найкращих істориків, залишається тільки спробою, і те ж саме можна б було сказати про ті сторінки, які стосуються А.Добрянського. В обидвох випадках маємо на увазі великі постаті історії і культури Закарпаття, безперечно маємо перед нами велику джерельну основу, але їхня значимість не була б меншою, коли б ми на них дивилися об'єктивнішими очима, не покритими шорами націоналістичних потреб сучасності, які вимагають також від найкращих істориків, щоб вони писали в «патріотичному дусі».

Значно краща, якщо не зразкова, є частина, присвячена розвитку історичної науки на Закарпатті від першої половини XIX-го століття до 1919. Тут автор показує цілу свою здатність проаналізувати, систематизувати та передати читачам розвиток різних напрямів історіог-

рафії, що народилися наприкінці XIX-го століття. На основі величезного, зразкового бібліографічного підґрунтя автор аналізує твори москвофільської, українофільської, угрофільської орієнтацій, зупиняючись на творах А.Крालицького, І.Дулишковича, А.Дешка, Ю.Жатковича, О.Митрака, І.Раковського, І.Сільвая, Є.Фендика, Т.Легоцького, А.Годинки, О.Сабова та навіть К.Мейсароша, часто забутого істориками та історіографами Закарпаття.

З такою же точністю автор аналізує дальше праці, написані за часів Чехословацького панування на Закарпатті, з особливою увагою до праць В.Гаджеги, І.Кондратовича, Г.Стрипського, І.Панькевича, Ю.Яворського, Ю.Гаджеги та Є.Перфецького. Слід помітити, що аналізуючи різні історичні чи історіографічні твори, проф. Д.Данилюк вказує також на їхню вартість та на їхню значимість для інших відгалужень науки – фольклору, етнографії, соціо-економічної історії, мовознавства тощо.

Книжка закінчується аналізом соціо-економічних праць М.Бескида, Ф.Габріеля, А.Шаша та історичних спроб узагальнювати та вмістити в одне ціле історію Закарпаття, зроблених М.Лелекачем та Ф.Потушняком. Наприкінці автор вказує теж на велику значимість періодичних видань для аналізу історії Закарпаття, які автор вважає за чи не найкраще історіографічне джерело.

Висновки, які автор додав до кінця книжки, абсолютно непотрібні для такої роботи, яка вже сама за себе говорить і відповідає, і виринають сумніви, що автор був як-небудь примушений додати щось у «сучасному дусі», но загальна вартість книжки не переживає великих перешкод. Залишається нам незрозумілою причина, чому автор, маючи доступ, здатність і можливість, як показано, користуватися багатьма джерелами, в тому числі іноземними, ніяк не мав на увазі присутність третьої, або четвертої історіографічної орієнтації, тобто «староруської». Така орієнтація тепер дуже часто аналізується в спорах про самотність «русинської» історії і кілька зауважень з боку проф. Д.Данилюка дали б можливість углибити дискусію. Треба сказати, що представників т.зв. «староруської» орієнтації та їхні твори добре проаналізовано в центральних сторінках книжки, но, на нашу думку, трохи більше ясності би не перешкодило, передусім для тих читачів, хто вперше зустрічається з цією складною проблематикою.

Такі маленькі «недоліки», які є просто опінії автора цієї рецензії, ніяк не змінюють і не зменшують вартість книжки, яка є, водночас, прекрасним історіографічним аналізом історії цих земель, матеріалом для методологічної дискусії, і великим вступом до історії Закарпаття для українців та неукраїнців, в тому числі також для тих, хто себе за українця не вважає.

